C/2024/6563

12.11.2024

P9_TA(2024)0175

Tuneesiat käsitleva 2023. aasta erimeetme vastuvõtmine

Euroopa Parlamendi 14. märtsi 2024. aasta resolutsioon Tuneesiat käsitleva 2023. aasta erimeetme vastuvõtmise kohta (2024/2573(RSP))

(C/2024/6563)

Euroopa Parlament,

— võttes arvesse Euroopa Liidu lepingut (ELi leping), eriti selle artiklit 14,

— võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut (ELi toimimise leping),

— võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. juuni 2021. aasta määrust (EL) 2021/947, millega luuakse naabruspiirkonna, arengu- ja rahvusvahelise koostöö instrument „Globaalne Euroopa“, muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsust nr 466/2014/EL ja tunnistatakse see kehtetuks ning tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2017/1601 ja nõukogu määrus (EÜ, Euratom) nr 480/2009 ([1]) (edaspidi „naabruspiirkonna, arengu- ja rahvusvahelise koostöö instrumendi „Globaalne Euroopa“ määrus“),

— võttes arvesse 3. juuni 2008. aasta kokkulepet Euroopa Parlamendi ja komisjoni vahel nõukogu otsuse 1999/468/EÜ (millega kehtestatakse komisjoni rakendusvolituste kasutamise menetlused ja mida on muudetud otsusega 2006/512/EÜ) rakendamise korra kohta ([2]),

— võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. juuli 2018. aasta määrust (EL, Euratom) 2018/1046, mis käsitleb liidu üldeelarve suhtes kohaldatavaid finantsreegleid ja millega muudetakse määrusi (EL) nr 1296/2013, (EL) nr 1301/2013, (EL) nr 1303/2013, (EL) nr 1304/2013, (EL) nr 1309/2013, (EL) nr 1316/2013, (EL) nr 223/2014 ja (EL) nr 283/2014 ja otsust nr 541/2014/EL ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EL, Euratom) nr 966/2012 ([3]) (edaspidi „finantsmäärus“),

— võttes arvesse Euroopa–Vahemere piirkonna lepingut assotsiatsiooni loomiseks ühelt poolt Euroopa ühenduste ja nende liikmesriikide ning teiselt poolt Tuneesia Vabariigi vahel ([4]),

— võttes arvesse oma varasemaid resolutsioone Tuneesia kohta, eelkõige 16. märtsi 2023. aasta resolutsiooni hiljutiste rünnakute kohta väljendusvabaduse, ühinemisvabaduse ja ametiühingute vastu Tuneesias, eelkõige ajakirjanik Noureddine Boutari juhtumi kohta ([5]),

— võttes arvesse komisjoni presidendi Ursula von der Leyeni 11. juuni 2023. aasta pressiteadet Itaalia peaministri Giorgia Meloni, Madalmaade peaministri Mark Rutte ja Tuneesia presidendi Kais Saiediga,

— võttes arvesse 16. juuli 2023. aasta vastastikuse mõistmise memorandumit ELi ja Tuneesia strateegilise ja globaalse partnerluse kohta,

— võttes arvesse komisjoni 20. detsembri 2023. aasta rakendusotsust Tuneesiat käsitleva 2023. aasta erimeetme rahastamise kohta (C(2023)9184) ja sellele lisatud tegevusdokumenti Tuneesia makromajanduslike reformide toetusprogrammi kohta,

— võttes arvesse kodukorra artikli 136 lõiget 5 ja artikli 132 lõiget 2,

([1]) ELT L 209, 14.6.2021, lk 1.
([2]) ELT C 143, 10.6.2008, lk 1.
([3]) ELT L 193, 30.7.2018, lk 1.
([4]) EÜT L 97, 30.3.1998, lk 2.
([5]) ELT C, C/2023/407, 23.11.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/407/oj.

— võttes arvesse väliskomisjoni ja arengukomisjoni resolutsiooni ettepanekut,

A. arvestades, et ELi lepingu artiklis 21 on sätestatud, et „liidu tegevus rahvusvahelisel areenil tugineb põhimõtetele, millest on juhindunud liidu enda loomine, arendamine ja laienemine ning mida liit soovib edendada ka ülejäänud maailmas: demokraatia, õigusriik, inimõiguste ja põhivabaduste universaalsus ning jagamatus, inimväärikuse, võrdsuse ja solidaarsuse ning Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirja põhimõtete ja rahvusvahelise õiguse austamine“;

B. arvestades, et ELi ja Tuneesia Euroopa–Vahemere piirkonna lepingu artiklis 2 on kirjas, et „[l]epinguosaliste vahelised suhted ja lepingu enda sätted põhinevad demokraatlike põhimõtete ja inimõiguste austamisel, millest juhindutakse nende sise- ja välispoliitikas ning mis moodustab käesoleva lepingu olulise osa“;

C. arvestades, et naabruspiirkonna, arengu- ja rahvusvahelise koostöö instrumendi „Globaalne Euroopa“ määruse artikliga 29 jäetakse välja tegevused, mis võivad kaasa tuua inimõiguste rikkumise partnerriikides; arvestades, et määruse artikli 25 lõikes 5 eeldatakse, et komisjon teeb eelhindamised seoses võimaliku mõjuga inimõigustele, ja et need on kavandatud tegevuste ja meetmete eesmärkide ja ulatusega proportsionaalsed; arvestades, et määruse artikli 3 lõikes 4 on sätestatud, et „[i]nstrumendi kulutustest peavad vähemalt 93 % vastama […] ametliku arenguabi kriteeriumidele, aidates nii täita ametliku arenguabi kollektiivseid kohustusi“;

D. arvestades, et naabruspiirkonna, arengu- ja rahvusvahelise koostöö instrumendi „Globaalne Euroopa“ määruse põhjenduses 40 on märgitud, et „[k]una demokraatia, inimõiguste ja õigusriigi austamine on usaldusväärse finantsjuhtimise ja tulemusliku liidu rahastamise alus, nagu on osutatud finantsmääruses, võiks abi peatada, kui demokraatia, inimõiguste või õigusriigi olukord kolmandas riigis halveneb“;

E. arvestades, et president Kais Saiedi juhtimisel on Tuneesia kogenud autoritaarseid tagasiminekuid ja murettekitavaid tagasilööke demokraatia, inimõiguste ja õigusriigi valdkonnas; arvestades, et president Kais Saied on viimase aasta jooksul lasknud meelevaldselt vahistada ja kinni pidada opositsioonipoliitikuid, kohtunikke, meediatöötajaid ja kodanikuühiskonna aktiviste;

F. arvestades, et komisjon võttis erimeetme vastu kirjaliku kiirmenetluse teel;

G. arvestades, et kuus kuud varem teatati komisjoni 11. juuni 2023. aasta pressiteates, et Tuneesiale antakse 150 miljoni euro suurune eelarvetoetus; arvestades, et eelarvetoetusest teatati enne ELi ja Tuneesia vahelise vastastikuse mõistmise memorandumi allkirjastamist;

H. arvestades, et enne erimeetme vastuvõtmist kirjaliku kiirmenetluse korras ei toimunud komisjoni ja Euroopa Parlamendi vahel mitteametlikke kontakte, nagu on sätestatud Euroopa Parlamendi ja komisjoni 3. juuni 2008. aasta kokkuleppe punktis 12;

I. arvestades, et naabruspiirkonna, arengu- ja rahvusvahelise koostöö instrumendi „Globaalne Euroopa“ määruse artikli 27 lõikes 4 on sätestatud, et „[f]inantsmääruse artikli 236 kohase eelarvetoetuse andmisel määrab komisjon selgelt kindlaks eelarvetoetuse tingimuslikkuse kriteeriumid ja jälgib nendele vastavust, sealhulgas reformide ja läbipaistvusega tehtud edusamme, ning toetab parlamentaarse kontrolli arendamist, riiklikku auditivõimekust ning suuremat läbipaistvust ja üldsuse paremat teabele juurdepääsu“;

J. arvestades, et ELi toimimise lepingu artiklis 218 on sätestatud menetlus, mida kasutatakse ELi ja kolmandate riikide vaheliste lepingute üle läbirääkimiste pidamiseks ja nende sõlmimiseks; arvestades, et see menetlus võimaldab asjakohaseid menetluslikke tagatisi ning parlamentaarset ja kohtulikku kontrolli, suurendades seeläbi vastutust ja demokraatlikku legitiimsust;

K. arvestades, et väliskomisjoni delegatsioonil keelati 13. septembril 2023 Tuneesiasse siseneda, mis piiras parlamendi suutlikkust kasutada oma kontrollivolitusi;

L. arvestades, et 26. septembril 2023 lükkasid Tuneesia ametivõimud komisjoni külastuse ühepoolselt edasi vaid mõni päev enne seda, kui see pidi toimuma;

M. arvestades, et 2023. aasta oktoobris lükkas Tuneesia president ELi eelarvetoetuse tagasi ja tagastas 60 miljonit eurot;

N. arvestades, et ELi olulistes huvides on jätkata koostööd Tuneesiaga, et tagada riigis makromajanduslik stabiilsus, õigusriik ja inimõigused;

1. ei nõustu vajadusega algatada Tuneesia kasuks võetud erimeetme suhtes kiireloomuline kirjalik menetlus, kuna komisjon teatas esialgselt 150 miljoni euro suurusest eelarvetoetusest juba 11. juunil 2023, jättes piisavalt aega tavapärase menetluse kasutamiseks; on seisukohal, et selle kiireloomulise kirjaliku menetluse algatamise ajastus näitab, et parlamentaarset kontrolli ja komiteemenetlust ei austata;

2. kutsub komisjoni üles esitama järgmise eelseisva kõrgetasemelise geopoliitilise dialoogi raames üksikasjaliku faktipõhise selgituse selle kohta, miks enne erimeetme vastuvõtmist kiireloomulise kirjaliku menetluse korras ei toimunud komisjoni ja Euroopa Parlamendi vahel mitteametlikke kontakte, nagu on sätestatud Euroopa Parlamendi ja komisjoni 3. juuni 2008. aasta kokkuleppe punktis 12; loodab seetõttu, et Tuneesia valitakse järgmises kõrgetasemelises geopoliitilises dialoogis prioriteetseks riigiks;

3. on seisukohal, et vastastikuse mõistmise memorandumis võetud poliitiline kohustus maksta 2023. aasta eelarvetoetus „täielikult“ välja ei ole õiguslik alus selle meetme vastuvõtmiseks ei naabruspiirkonna, arengu- ja rahvusvahelise koostöö instrumendi „Globaalne Euroopa“ määruse artikli 23 lõike 4 kohase erimeetmena ega kiireloomulise kirjaliku menetluse korras;

4. peab kahetsusväärseks, et komisjon ei teinud kooskõlas finantsmääruse artikli 112 lõikega 4 ja artikliga 236 Euroopa Parlamendile ennetavalt kättesaadavaks asjakohast rahastamislepingut Tuneesiaga, milles on sätestatud konkreetsed tingimused ja nõuded;

5. nõuab üksikasjalikku selgitust selle kohta, kuidas sellised terminid nagu „rahuldavad edusammud“, mida kasutatakse komisjoni meetmedokumendi punktis 4.3.2, milles kirjeldatakse üksikasjalikult eelarvetoetuse väljamaksmise kriteeriume, kujutavad endast „selgelt kindlaks määratud eelarvetoetuse tingimuslikkuse kriteeriume“, nagu on sätestatud naabruspiirkonna, arengu- ja rahvusvahelise koostöö instrumendi „Globaalne Euroopa“ määruse artikli 27 lõikes 4;

6. väljendab kahtlust, et selle erimeetme puhul on täidetud demokraatia, inimõiguste ja õigusriigiga seotud aluspõhimõtete austamine välistegevuses, nagu on sätestatud ELi lepingu artiklis 21, naabruspiirkonna, arengu- ja rahvusvahelise koostöö instrumendi „Globaalne Euroopa“ määruse mitmesugustes sätetes ning ELi ja Tuneesia Euroopa–Vahemere piirkonna lepingu artiklis 2, arvestades põhiõiguste märkimisväärset halvenemist Tuneesias alates 2021. aasta juulist ja asjaolu, et põhiväärtuste märkimisväärne halvenemine võib viia selleni, et EL peatab, vähendab või tühistab partnerriikidele antava eelarvetoetuse;

7. kutsub seetõttu komisjoni üles esitama kiiremas korras ja enne parlamendi ametiaja lõppu täiendavaid kirjalikke üksikasju selle kohta, kuidas ja millal ta hindab, kas punktis 4.3.2 eelarvetoetuse väljamaksmise kohta esitatud tingimused on täidetud või täidetakse ning milliseid objektiivseid kriteeriume kasutatakse, et teha kindlaks, kas punktis 4.3.2 loetletud üldtingimuste rakendamisel on tehtud rahuldavaid edusamme;

8. nõuab, et komisjon selgitaks kirjalikult, kuidas ta hindab, et Tuneesia täidab praegu tegevusdokumendi punkti 4.3.2 alapunktis b sätestatud nõuet, mis puudutab põhiväärtusi;

9. palub komisjonil selgitada, miks ta otsustas 150 miljoni euro suuruse eelarvetoetuse välja maksta ühe osamaksena, mitte järkjärguliste väljamaksetena konkreetsete vahe-eesmärkide või sihtide täitmise alusel, nagu on ette nähtud finantsmääruse artikli 236 lõikes 2, kaotades võimaluse peatada edasiste väljamaksete tegemine, kui täheldatakse põhiväärtuste järgimise selget vähenemist;

10. palub komisjonil selgitada, kuidas erimeede aitab parandada ettevõtlus- ja investeerimiskliimat, võttes arvesse, et Tuneesias on juba alates 2021. aasta juulist halvenenud õigusriigi olukord, mis on majandusarengu takistus;

11. palub komisjonil selgitada põhjuseid, miks Tuneesia ametiasutused lükkasid 2023. aasta oktoobris COVIDi rahastust välja makstud 60 miljoni euro suuruse eelarvetoetuse tagasi ning millistel põhjustel on komisjon veendunud, et Tuneesia ametiasutused on valmis selles erimeetmes ette nähtud eelarvetoetust vastu võtma;

12. palub komisjonil selgitada, milliseid tagatisi on ta saanud Tuneesia ametiasutustelt alates 2023. aasta septembrist selle kohta, et Euroopa Parlamendil lubatakse külastada ELi rahastatavate projektide toimumiskohti Tuneesias ning seega kasutada oma järelevalve- ja kontrolliõigust kooskõlas ELi lepingu artikliga 14;

13. nõuab, et komisjon selgitaks olukorda, andes asjakohase ja põhjaliku vastuse Euroopa Parlamendi suuliselt vastatavale küsimusele ja sellele lisatud käesolevale resolutsioonile;

14. teeb presidendile ülesandeks edastada käesolev resolutsioon komisjonile, komisjoni asepresidendile ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrgele esindajale ning nõukogule.